

Streszczenie

Pomiędzy zaufaniem a nieufnością. Kultura organizacyjna polskich partii politycznych.

Słowa kluczowe: zaufanie, kultura organizacyjna, demokracja, partie polityczne.

Celem pracy jest znalezienie odpowiedzi na pytanie jakie znaczenie odgrywa zaufanie i nieufność w budowaniu kultury organizacyjnej polskich partii politycznych. Partie polityczne są organizacjami wielowymiarowymi i niejednoznacznymi. Te różne oblicza frakcji wynikają zarówno z ich budowy wewnętrznej, jak i znaczenia w systemie społeczno – politycznym. Są zarazem organizacjami społecznymi, jak i instytucjami państwa. Stanowią element kapitału społecznego, ale również odgrywają istotną rolę w konstrukcji proceduralnej systemu. To one instytucjonalizują koncepcję reprezentacji. Z tego też wynika niejednoznaczność kwestii zaufania oraz nieufności w ich kulturze organizacyjnej.

Najważniejszą kwestią mającą kluczowe znaczenie dla zrozumienia kwestii zaufania oraz nieufności w partiach politycznych jest ich demokratyczny charakter. Ustrój polityczny oraz konstytucja umieszczają partie polityczne wśród instytucji państwa demokratycznego. Co więcej ich wewnętrzna struktura musi być demokratyczna. Jednocześnie żaden akt prawny nie definiuje czym jest demokracja. Tym samym kluczowym zagadnieniem, dla pracy, jest rola zaufania w demokracji. Jak przekonuje m.in. Piotr Sztompka demokracja łączy zinstytucjonalizowaną nieufność jak i społeczne zaufanie.. Socjolog nazywa to paradoksem demokracji. Po pierwsze, demokracja została zbudowana na nieufności w stosunku do władzy. Widać to przede wszystkim w Listach Federalistów, którzy starali się stworzyć system odporny na ludzką żądze zwiększania swoich wpływów. Demokracja to trójkopodział władzy, regularne wybory oraz dywersyfikacja władzy pomiędzy różne instytucje i osoby, a w konsekwencji wzajemna kontrola. Z drugiej jednak strony demokracja bazuje się w głównej mierze na reprezentacji. Sztompka nazywa wybór reprezentantów jedną z najbardziej ryzykownych decyzji wymagających najwięcej zaufania do przedstawiciela. Po drugie, jak przekonywał de Toqueville demokracja może istnieć tylko dzięki stowarzyszeniom, wolność wypowiedzi czy tolerancji. Te wartości mogą funkcjonować tylko w oparciu o wzajemne zaufanie jednostek. Dlatego paradoks zaufania w demokracjach w praktyce oznacza

współistnienie zinstytucjonalizowanych mechanizmów nieufności oraz spontanicznego zaufania między jednostkami.

Partie polityczne działające jako instytucje demokratyczne nie zostały zbudowane w oparciu o zinstytucjonalizowaną nieufność. Są kontrolowane przez inne instytucje m.in. przez sąd przy rejestracji czy Trybunał Konstytucyjny (na zgodność statutu z Konstytucją) czy przez Państwową Komisję Wyborczą. Jednak takie mechanizmy nie są wystarczające. Zwłaszcza w XXI wieku, który uważany jest okres wzmożonej nieufności. Istotą partii politycznych jest uczestnictwo w procesie podziału władzy, dlatego są przede wszystkim kontrolowane przez obywateli poprzez wybory. Społeczeństwo ani członkowie partii nie mają realnego wpływu na budowanie list wyborczych. Co więcej, kodeks wyborcy generuje konflikty wewnętrzne. Co więcej, prawo nie definiuje warunków brzegowych demokracji. Trybunał Konstytucyjny orzekł, że najważniejszą cechą partii jest wolność. Zatem zinstytucjonalizowano zaufanie, a nie nieufność. Wszystko to powoduje, że paradoks demokracji po prostu nie działa. Dlatego kultura organizacyjna partii politycznych opiera się na nieufności, jednak istnieje niewielkie zaufanie, które pozwala organizacjom trwać.

Na podstawie teorii partii historii powstawania partii politycznych oraz ich funkcjonalnych oraz strukturalnych teorii wyodrębniono 3 subsystemy w ramach partii politycznych (Katz i Mair): polityczny, członkowski oraz biurokratyczny. W celu zbadania każdego z tych subsystemów przeprowadzono badanie jakościowe (16 wywiadów pogłębionych z członkami partii), które skonfrontowano z analizą statutów 8 partii politycznych. Na podstawie teorii oraz badań własnych wykazano, że przyczyny nieufności można podzielić na 4 kategorie: proceduralne, instytucjonalne, społeczne oraz mitologiczne. Nieufność jest szczególnie widoczna w czasie wyborów – zarówno krajowych, jak i wewnętrznych. W warstwie członkowskiej natomiast widoczne jest zaufanie. Jednak jest ono wynikiem zaufania do ustroju, a nie do organizacji. Członkowie wierzą w demokrację i dzięki temu mogą zaufać partiom. Istnieje również zaufanie międzyludzkie, jednak opiera się ono jedynie na bezpośrednich kontaktach. Potwierdza to hipotezę, iż w partiach dominuje nieufność, ale istnieje również niewielkie zaufanie.